

Το ελληνικό πανεπιστήμιο και ο σινικός μύθος

Του Α. ΠΟΥΛΙΕΖΟΥ*

Ο χορός γύρω από το ελληνικό πανεπιστήμιο καλά κρατεί. Η κυβέρνηση κάνει διάλογο επί ενός, προαποφασισμένου από τα ευρωπαϊκά κέντρα εξουσίας, πλαισίου, οι φοιτητές και καθηγητές αντιπαράτιθενται όσο τους επιτρέπουν οι κομματικές εξαρτήσεις τους, οι μολτοφόροι κουβαλάνε νερό στο μύλο του περιορισμού του πανεπιστημιακού ασύλου, ενώ λιγοστές σώφρονες φωνές δύσκολα ακούγονται, αφού τα κέντρα της επικοινωνιακής εξουσίας αρέσκονται στην αντιπαράθεση της βαβούρας και του ξύλινου πολιτικού καβγά.

Κύριος πολιορκητικός κριός στην προσπάθεια άλωσης της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης αναδεικνύεται ο μύθος της απαξίωσης του ελληνικού πανεπιστημίου. Ενας μύθος ο οποίος αναπαράγεται από μία πλειάδα πολιτικών και δημοσιογράφων και εδράζεται σε «λίστες» πανεπιστημίων, από τις οποίες λείπουν τα ημέτερα ιδρύματα. Μία απ' αυτές τις λίστες (όλες παρόμοιες είναι, γι' αυτό η κριτική μου θα εστιαστεί σ' αυτή) είναι και του Ινστιτούτου Ανώτατης Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Jiao Tong της Σανγκάης (<http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>). Ο κατάλογος αυτός κατατάσσει τα 500 «καλύτερα» πανεπιστήμια του κόσμου. Εκεί εμφανίζονται δύο ελληνικά ιδρύματα (το ΕΜΠ και το Παν. Θεσ/νίκης) κάπου στις θέσεις μεταξύ 400-500 (100-150 σε ευρωπαϊκό επίπεδο). Το γεγονός αυτό μου προξένησε εντύπωση και αποφάσισα να κοιτάξω τη λίστα αυτή λίγο προσεκτικότερα (κάτι που φαντάζομαι δεν έχει κάνει κανείς από αυτούς που τη χρησιμοποιούν, αφού τους βολεύει). Ο επιστήμονας όμως οφείλει να διερευνά περαιτέρω ευρήματα που έρχονται σε αντίθεση με τη δική του εκτίμηση για τη πραγματικότητα, κάτι που τον διαφοροποιεί από τους δημοσιογράφους και πολύ περισσότερο από τους πολιτικούς, που δεν διστάζουν ακόμη και να τη διαστρεβλώνουν προκειμένου να υποστηρίξουν τις απόψεις τους.

Αυτό που πρέπει κατ' αρχήν να επισημανθεί είναι ότι σχεδόν κάθε αξιολόγηση περιέχει υποκειμενικά στοιχεία. Εγώ προσωπικά δεν έχω δει καμία αντικειμενική αξιολόγηση (εκτός αν στηρίζεται σε ένα μόνο κριτήριο). Η υποκειμενικότητα υπεισέρχεται με τουλάχιστον δύο τρόπους: α) μέσω της επιλογής των κριτηρίων και β) μέσω της επιλογής των βαρών στάθμισης των κριτηρίων, δηλαδή της σημασίας του καθενός. Ειδικότερα η αξιολόγηση των πανεπιστημίων είναι ιδιαίτερα δύσκολη, κάτι που αποτυπώνεται σε ειδική μελέτη 56 σελίδων της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (ΕΥΑ), στην οποία παρεμπιπτόντως δεν γίνεται καμιά απόπειρα να καταταχθούν τα πανεπιστήμια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η λίστα της Σανγκάης έχει επικριθεί ευρέως και στα δύο αυτά σημεία, αλλά και για ένα τρίτο: δεν μπορεί να αναπαράχθει, δηλαδή να επιβεβαιωθεί. Ο λόγος γι' αυτή την τρίτη κατηγορία είναι ότι η λίστα περιέχει ανηγμένα στοιχεία και όχι απόλυτα (π.χ. ο αριθμός δημοσιεύσεων/ίδρυμα αναφέρεται σε ποσοστό επί του πρώτου και παρόμοια για κάθε κριτήριο). Αλλά ποια είναι αυτά τα κριτήρια και τα βάρη τους; Ιδού:

- 1 Απόφοιτοι ιδρυμάτων που έχουν βραβείο Νόμπελ ή Fields (10%).
- 2 Καθηγητές ιδρυμάτων που έχουν βραβείο Νόμπελ ή Fields (20%).
- 3 Ερευνητές με μεγάλο αριθμό αναφορών σε 21 κατηγορίες (20%).
- 4 Άρθρα στο Nature and Science (αν το επιστημονικό πεδίο είναι σχετικό) (20%).
- 5 Άρθρα που αναφέρονται στους καταλόγους αναφορών (SCI, Social SCI) (20%).
- 6 Μέγεθος ιδρύματος (10%).

Είναι νομίζω φανερό ότι, ακόμη και αν τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται είναι ακριβή, αυτός ο τρόπος αξιολόγησης είναι αμφιλεγόμενος. Αν κάποιος ψάξει στο Διαδίκτυο θα βρει πληθώρα επικριτικών σχολίων για τη μεθοδολογία αυτή αλλά και για παρόμοιες (π.χ. των Times Literary Supplement) π.χ. στη διεύθυνση, http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities. Ενδεικτικά μόνο αναφέρω μερικές: δίνεται μεγάλο βάρος στα βραβεία Νόμπελ, «τιμωρώντας» έτσι επιστήμες για τις οποίες δεν απονέμεται (π.χ. Δίκαιο), το μέγεθος του ιδρύματος παίζει πολύ μικρό ρόλο ενώ στην ουσία είναι καθοριστικό (κανονικά θα έπρεπε να διαιρεί το τελικό αποτέλεσμα), η ηλικία του Ιδρύματος δεν αναφέρεται πουθενά, όπως ούτε τα ερευνητικά προγράμματα κλπ. κλπ. Επιπλέον σε άλλη λίστα, με τα ίδια κριτήρια, που δημοσιεύεται από το Πανεπιστήμιο Σλοβενίας (<http://ai.ijs.si/mezi/iassatena/shanghai-relative.html>) τα ελληνικά ιδρύματα κερδίζουν περίπου 200 θέσεις! Αντιθέτως, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα προσπαθεί ν' ακολουθήσει τελείως άλλη κατεύθυνση, χρησιμοποιώντας τα κριτήρια ανεξάρτητα, χωρίς να προσπαθεί να τα συνθέσει σ' έναν συνολικό δείκτη (http://cordis.europa.eu/indicators/third_report.htm). Ετσι βλέπουμε, για παράδειγμα, στο Διάγραμμα τη χώρα μας να κατέχει ικανοποιητική θέση παγκοσμίως στις επιστημονικές δημοσιεύσεις (κυρίως στο δεξί διάγραμμα που δίνει την ανηγμένη ως προς το πληθυσμό κατάταξη και όπου εμφανιζόμαστε ακριβώς κάτω από την Ιαπωνία!)

Η εικόνα αυτή είναι κοντύτερα σ' αυτή που έχουμε όλοι εμείς, που μοχθούμε νυχθημερόν (ιδίως στα πανεπιστήμια της λεγόμενης «περιφέρειας») για να χτίσουμε πετραδάκι πετραδάκι τα εγκαταλελειμμένα

από τους επικριτές τους ιδρύματα, έχοντας απορρίψει τα Harvard, τα MIT και τα Imperial που φιγουράρουν στις πρώτες θέσεις των προαναφερθεισών λιστών. Εάν δε επικεντρώσουμε στα τμήματα και όχι στα ιδρύματα (κάτι που κατά την άποψή μου είναι ορθότερο και σκοπίμως αποσιωπείται από τις Κασσάνδρες), τότε τα αποτελέσματα θα είναι εντυπωσιακότερα. Π.χ. οι επιδόσεις του Τμήματος Ηλεκτρονικών Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Πολυτεχνείου Κρήτης βρίσκονται κοντά σ' αυτές των καλύτερων 30 τμημάτων των ΗΠΑ (<http://www.ece.tuc.gr/docs/AARP2006.pdf>).

Πού θέλω να καταλήξω; Τα ελληνικά πανεπιστήμια είναι καλά. Κάποια είναι πολύ καλά, ενώ κάποια άλλα έχουν προβλήματα. Κάποια τμήματα είναι κορυφαία. Και εν τέλει δεν υπολείπονται του συνόλου των πανεπιστημίων άλλων, συγκρίσιμων, χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Υπάρχουν προβλήματα; Φυσικά, μικρά και μεγάλα. Το θέμα είναι ότι τα μεγάλα και σημαντικά προβλήματα δεν σχετίζονται με την εκπαιδευτική διαδικασία και επομένως είναι αδύνατο να επιλυθούν στο πλαίσιο Πλαισίων για τη Παιδεία. Επειδή όμως οι υπεύθυνοι για την κατάσταση αυτή δεν θέλουν να τα λύσουν, προσπαθούν να μας πείσουν ότι για τις μολότοφ, τα ναρκωτικά, τους βιασμούς και Κύριος οίδε τι άλλο φταίει το άσυλο. Ε τότε ας βάλουμε από ένα αστυνομικό τμήμα σε κάθε Πανεπιστήμιο για να λύσουμε το πρόβλημα (όπως λύθηκε στις περιοχές που υπάρχουν αστυνομικά τμήματα). Θα σοβαρευτείτε ποτέ ή μήπως ν' ανοίξουμε ιδιωτικά πανεπιστήμια να επανεκπαιδευτείτε; Για τη υποχρηματοδότηση φταίνει οι πανεπιστημιακοί; Για την ανεργία των πτυχιούχων φταίνει τα Προγράμματα Σπουδών; Για την απροθυμία των επιστημόνων να στελεχώσουν περιφερειακά ιδρύματα φταίνει οι επιστήμονες; Για τις διαμαρτυρίες των φοιτητών φταίει το εκπαιδευτικό σύστημα; Αν είναι δυνατόν!

Θα μπορούσα να επιχειρηματολογήσω επί μακρόν, αλλά για ποιο λόγο; Το παιχνίδι είναι στημένο, αλλά μη μας περνάνε και για ηλίθιους. Ας βγει ένας (μία) υπουργός Παιδείας και ας πει: Συζητήστε και πείτε μου τι νομίζετε ότι πρέπει να γίνει και γω θα το φέρω αυτούσιο στη Βουλή. Τολμά κανείς; Φυσικά όχι, οπό-τε ας σταματήσουν τα περί διαλόγου και άλλα φαιδρά. Διάλογος για τον εκάστοτε υπουργό σημαίνει εγώ θα κάνω αυτό που νομίζω και ίσως βάλω και κάποιες ήσσονος σημασίας αντιρρήσεις, για να πω ότι λαμβάνω υπ' όψιν μου και τη γνώμη των ενδιαφερομένων.

Δεν είμαι αισιόδοξος για το μέλλον της εκπαίδευσης (δημόσιας και μη). Δυστυχώς, ο αντίπαλος διαθέτει απείρως μεγαλύτερο οπλοστάσιο. Ομως κάποιοι εξ ημών θα συνεχίσουν να λένε την αλήθεια έτσι όπως την αντιλαμβάνονται όχι για κανέναν άλλο λόγο, αλλά για να μπορούν να πηγαίνουν στην τάξη τους με το κεφάλι ψηλά και να κοιμούνται ήσυχα τα βράδια. Τα υπόλοιπα σας τα χαρίζουμε.

* Καθηγητής Τμήματος Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης -Πολυτεχνείο Κρήτης